

ויצא - צאנו של יעקב: שילוב ביטול ותוקף

השיחה: לקוטי שיחות חלק ט"ו, שיחה ד' לפרשת ויצא • siha.beiyoune@loubavitch.fr

בכלל, אחרי עיון בפסוקים הנ"ל, ניתן לשים לב לשלש דברים:

- (א) דוקא ה"צאן" הביא לקיום פריצתו של יעקב - ויפרוץ האיש מאד מאד מאד;³
- (ב) ולאידך, אף שעיקר רכושו היה "צאן", מכל מקום, יעקב המיר (חלק מ)צאנו ב"שפחות ועבדים וגמלים וחמורים",
- (ג) בפרשת וישלח - בדברי שליחותו לעשיו הזכיר "צאן" **לאחרי** "שור וחמור", ודלא כבפרשת ויצא, וכנ"ל.

ויש להתעכב על מהותם של פרטים אלה ועל ההוראה ש"מעשה אבות" נותנים כ"סימן לבנים", בחיינו היומיים.

מקור 3 - המשמעות הפנימית של 'צאן' בעבודת ה' - ביטול

הדבר יובן בהקדים דברי המדרש (שיר השירים רבה) המגדירים את טיב הקשר בין ישראל לקב"ה: "הוא לי לאב ואני לו לבן... הוא לי לרועה... ואני לו לצאן"³.

היינו שבני ישראל נמשלו לשני דברים: 'בנים' ו'צאן' הקב"ה. לכאורה, אם אנחנו כבר בניו של הקב"ה, איזו מעלה יכולה להיות ב"צאן"? איזו חביבות⁴ ישנה ב"צאן" יותר מה"בן"?

אכן, מבואר על כך ב"אור התורה", שהכינוי "בן" מתייחס לדרגת האור האלוקי שבסדר ההשתלשלות, שלגביו הנבראים **תופסים מקום**, כשם שהבן הוא מציאות נפרדת מאביו;

ואילו הכינוי "צאן" מתייחס לאור האלוקי שלמעלה מההשתלשלות, דרגה שבה אין מקום למציאות נפרדת (כמו שכתוב בקהלת "גם בן ואח אין לו"), ובדרגה זו חביבותם של בני ישראל היא דוקא מצד תכונת ה**ביטול** שבהם, המתבטאת בכינוי "צאן"⁵.

ייחוד ה"צאן" (לגבי סוגי הבהמות האחרים - שור וחמור כו'), הוא - כמסובר ב"לקוטי תורה", וכנראה בחוש - שב'צאן' ישנו טבע הביטול יותר מבשאר מיני בהמה.

מקור 4 - 'בן' ו'צאן': שני אופנים משלימים בעבודת ה'

שני כינויים אלו רומזים לשני אופנים בעבודת האדם: "בן" - רומז **ללימוד התורה**, שבו מורגשת מציאותו של הלומד, המבין את התורה בשכלו⁶;

"צאן" - מלשון "יציאה", רומז **לעבודת הבירורים**, שבה נדרש האדם לצאת מעולמה של ההתעלות האישית כדי למלא את כוונתו של הקב"ה "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים".

³ שם במדרש: "דודי לי ואני לו... הוא לי לאב ואני לו לבן, הוא לי לאב (ישעי' ס"ג) כי אתה אבינו (ירמיה ל"א) כי הייתי לישראל לאב, ואני לו לבן (שמות ד') בני בכורי ישראל (דברים י"ד) בנים אתם לה; הוא לי לרועה (תהלים פ') רועה ישראל האזינה, ואני לו לצאן (יחזקאל ל"ד) ואתנה צאני צאן מרעיתי".

⁴ הפסוק בשיר השירים, עליו מוסב המדרש, מדבר על החביבות בין בני ישראל להקב"ה: "דודי (אהובי קשור) לי - ואני לו".

⁵ וכמו שכתוב בישיעה, שהקב"ה אומר: "מרום וקדוש, אֶשְׁכֹּן; וְאֶת-דָּבָא, וְשֶׁפֶל-רוּחַ", אמנם הוא מאוד גבוה, אבל הוא שוכן גם אצל מי ש"שפל רוח" ובטל אליו ית'.

⁶ אמנם, הלומד חייב להתבטל לפני הלימוד להקב"ה, כפי שאומרים: "ונפשי כעפר לכל תהי' - (ואז) פתח לבי בתורתך". אלא, שמ"מ, גם אם הלימוד דורש ביטול כהכנה, עיקר הלימוד בעצמו הוא דווקא ע"י השכל וההבנה.

הערה למגיד השיעור: השיחה נראית קצרה, אבל מליאה בהרבה פרטים המסבירים באופן נפלא (ע"פ חסידות) תכלית ביאת יעקב לחרן, וכל מהלך הדברים שהיה עם הצאן. השתדלנו כאן להביא עיקר ביאור השיחה, שיהיה ברור לתלמידים. לקהל מתקדם, כדאי להשלים בע"פ עם נקודות מהשיחה שלא הובאו במקורות. שיחה זו מיוסדת על התוועדות י' כסלו תשל"ז, באריכות נפלאה עם הרבה פרטים שלא נכללו בשיחה המוגהת. (ההתוועדות והאודיו - במדור הוספות של האתר). ותן לחכם ויחכם עוד!

הקדמה:

כשלומדים פרשת ויצא, עומדים ומתפלאים על כמות הפסוקים שהוקדשו על סיפור ה"צאן" והרכוש של יעקב אבינו. "עקודים", "נקודים", "טלואים"... השכר משתנה כל הזמן, בסוף יעקב עוזב, ועוד פעם מזכירים "מקנה קנינו" (הצאן והרכוש הגשמי שלו).

לכאורה לא מובנת כלל האריכות הזאת אודות הצאן: האם בזה מסתכמת מעלת יעקב אבינו? על זה שהוא השיג צאן ועוד צאן?!¹

בשיעור זה נעמוד על הסוד והטעם הפנימי שב"צאן", ובעיקר, נוציא מזה הוראה בפועל בחיי היום יום, וכפי שנבאר בעז"ה.

מקור 1 - אזכור צאנו של יעקב בפרשת ויצא ובפרשת וישלח

בפרשתנו מסופר באריכות גדולה אודות הצאן והנכסים של יעקב כשהיה אצל לבן, וכך מסכם זאת הכתוב:

וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד; וַיְהִי-לוֹ צֹאן רְבֹתַי, וְשִׁפְחוֹת וְעֶבְדִים, וְגַמְלִים וְחֲמֹרִים.

ובפירושו רש"י:

ושפחות ועבדים. מוכר צאנו בדמים יקרים, ולוקח לו כל אלה. בפרשת וישלח, מוזכרים שוב הנכסים של יעקב. במסגרת ההודעה ששלח יעקב את המלאכים למסור לעשו, הודיע לו:

וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחֲמֹר, צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה; וְאֶשְׁלַחָה לְהַגִּיד לְאֲדֹנָי, לְמִצְאָ-חַן בְּעֵינָיָהּ.

מקור 2 - החילוק בין פרשיות 'ויצא' ו'וישלח' בסדר אזכור ה'צאן'

כששמים לב לפרטי הנכסים של יעקב, רואים מיד שבפרשתנו הכתוב מזכיר תחילה את הצאן, ורק לאחר-מכן את שאר הנכסים שנרכשו בדמיו; אך בפרשת וישלח, נאמר תחילה "שור וחמור", ורק לאחר-מכן "צאן". ובטוח שיש דברים בגו.

עלינו לזכור שכל ענין בתורה הוא הוראה נצחית לכל אחד מישראל בכל מקום ובכל זמן. ובפרט עניני "מעשה אבות" המסופרים בתורה² - ועל-אחת-כמה-זכמה ענין הנמשך בכתוב כמעט על פני פרשה שלמה - שכל זה הוא "סימן לבנים", היינו, נתינת כוח לעבודת ה"בנים", בני אברהם יצחק ויעקב.

[וממילא, יש לשים לב לפרטי הסיפור, כפי שמופיע בכתובים ולעיין איזו הוראה ניתן ללמוד מכל הסיפור של 'צאן יעקב'].

¹ "א שטורעמדיקע קושיא!" (מהנחת השיחה)... מילא, סיפור המקלות מבואר בזוהר שזהו ענין התפילין, שעני"ז נתן לנו כח למצות התפילין, אבל למה כל האריכות הזאת על צאן ועוד צאן?!

² כמבואר בלקו"ש ח"ה לך לך ב', שהדברים שהתורה כותבת במפורש אודות כל אחד מהאבות - הם עיקר עניינם, משא"כ שאר הדברים שהם עשו מצד "התכללות" מידות האבות זה בזה. והרי סיפור צאן יעקב נכתב ממש באריכות.

מקור 7 - גם אם יעקב עומד בביטול, הוא לא מראה זאת לעשיו!

לפי הסבר זה נוכל להבין את הסיבה לכך שבהודעתו של יעקב לעשו לא נזכר הצאן בראש רשימת הנכסים:

הקדמת הביטול צריכה להיות רק בעבודה האישית, אך כשמדובר בהתמודדות עם עשיו - כאן נחוצות יותר תכונות העזות, התוקף¹⁰ והגבורה, כדי להרתיע אותו ולהכניעו¹¹.

מקור 8 - ההוראה: 'ויצא' - לצאת ולהאיר את העולם אל הגאולה!

וההוראה מכך בעבודת האדם:

דבר ראשון: "ויצא"! צריך לצאת ולהאיר את העולם.

כמובן שהאדם צריך להכין את עצמו וללמוד לפני זה, כפי שיעקב למד תחילה, אבל, מגיע זמן שצריך "לצאת"!

וכפי שמסביר האדמו"ר הזקן בתניא, שבימינו, "עקבתא דמשיחא", עיקר העבודה היא במעשה, ודלא כבזמן חכמי הגמרא בו עיקר עבודת בני ישראל היתה דרך לימוד התורה.

מה גם, שבימינו, אין מדובר על הפיכת בני ישראל ללמדנים ומהדרים יותר גדולים - אלא פשוט להצילם כפשוטו! להביאם לחיי תורה ומצוות, הם, ובניהם וכו' עד סוף כל הדורות!¹²

אלא שכנ"ל יש בזה נקודה נוספת: צריכים לזכור שאם רוצים שהעבודה תצליח - בהכרח שתיעשה מתוך ביטול; פשוט למלאות שליחותו של הקב"ה - להאיר את חושך הגלות. ואז תהיה הצלחה, שנוכל להתאים עצמנו לכל סוגי התלמידים¹³.

והדבר מכין כל אחד מישראל ואת כלל ישראל לגאולה האמיתית והשלימה, אשר בגאולה זו לא ישאר בגלות אף יהודי אחד, כדברי היעוד "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹⁴, ו"קהל גדול ישוּבו הנה"¹⁵, בקרוב ממש.

¹⁰ להעיר מסיפור על רבי לוי יצחק - אביו של הרבי (סיפרו הרבי בכינוס לילדי צבאות ה', ח"י ניסן תשמ"ג), איך שדווקא ע"י תקיפותו אודות כשרות הקמח לפסח, התעקשותו כדי שדווקא משגיחים מטעמו יפקחו על כל תהליך הכנת המצות, בניגוד לדרישת השלטונות שהכריזו עליו כעל לוחם נגד הממשלה - בכל זאת על ידי תקיפותו ללא כל התפשרות, פעל שאפילו שלטונות ברית המועצות התקפלו, והוא ניצח. הסיפור נמצא במדור הוספות של האתר. ומזה הוציא הרבי הוראה (בשיחה לילדי צבאות ה' הנ"ל), שיש להיות בתוקף הכי גדול נגד היצר הרע, לא להתרגש מהדברים המפריעים לעבודת ה', וממילא הקב"ה עוזר להתגבר על כל המניעות והעיכובים, וממילא ננצח!

¹¹ באמירת "ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה", ביקש יעקב להזכיר את הזכיות והכחות הנעלים אשר יעמדו לו, ולהטיל בכך מורא על עשו לבל יעשה מה שביקש לעשות. ולכן עשו צריך לראות לכל לראש את התוקף של יעקב (גם אם הוא יודע שיש לו ביטול, ושתוקף זה לא מגיע ממנו אלא מהקב"ה).

אכן, זהו רק התדמית שנותנים לצד שכנגד, אבל האדם עצמו צריך לדעת ולזכור את האמת, שתוקף זה הוא תוצאה מן הביטול, ושדבר זה - עיקר רכושו של יהודי הוא לא התוקף שלו כלפי המנגדים אלא דווקא הביטול שלו!

¹² להעיר מסיפור (הובא בלקו"ש ח"ו ע' 264), על "קול ילד בוכה", בהערת האדמו"ר הזקן לאדמו"ר האמצעי על כך שמתוך השקעתו בתפילתו לא שם לב שהתינוק שהיה לידו נפל ובכה.

ומזה מוציא הרבי הוראה שאי אפשר להישאר לקול נשמת יהודים ("לדים קטנים" לגבי התורה והמצוות) הבוכים כתינוקות, ומחכים שיקרבו אותם לתורה ומצוות. הסיפור השלם נמצא במדור הוספות של האתר.

¹³ כמו יעקב אבינו, שברכתו הותאמה לכל מצב, כשלבן קבע שיתן לו רק הצאן הנקודים - כל הצאן היו נקודים. החליף החוזה שיתן לו רק העקודים? כל הצאן ילדו עקודים וכו'... ברכתו מותאמת לכל המצבים!

¹⁴ רש"י על נצבים ל, ג: "ושב ה' אלקיך את שבותך" - ...גדול יום קבוץ גלילות ובקושי כאילו הוא עצמו צריך להיות אוּחוּז בידיו ממש איש איש ממקומו כענין שנאמר ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל.

¹⁵ הוראות אלה - שצריך להציל את כל היהודים, להביאם לדרך התומ"צ וכו' - קשורות גם לשנת הקהל, כפי שהרבי הסביר בהתוועדות ש"פ ויצא תשמ"ח שיעקב העמיד ב"חרון" את כל בית ישראל, כל השבטים, ועד ל"יוסף" - "יוסף ה' לי בן אחר", והפשט החסידי בזה הוא, שגם ה"אחר", נעשה "בן". היינו, שיעקב מאחד כל הסוגים שבישראל, שזהו עניין: "הקהל את העם... (כדי) ליראה את ה' אלקיכם". כן תהיה לנו תיכף ומיד ממש!

ודוקא עבודה זו מגלה את הביטול האמתי של יהודי להקב"ה, היציאה ממציותו, כי זוהי עבודה שאין האדם עוסק בה עבור עצמו, כי אם רק כדי להשלים את הכוונה של הקב"ה - בלי לערב חשבונותיו ורצונותיו האישיים כלל ולכך.

מקור 5 - 'בן' ו'צאן': שני תקופות שונות בעבודתו של יעקב

שני אופנים אלה מקבילים לשתי תקופות בחיי יעקב:

בתקופה שעליה מסופר בפרשת **תולדות** - היה יעקב בבחינת "בן", כל עסקו היה בתורה ("ויעקב איש תם יושב אוהלים"⁷);

ואילו בתקופה שעליה מסופר בפרשת **ויצא** - היה יעקב בבחינת "צאן", לאחר ש**יצא** מאהלה של תורה והלך **לחרון** רחוק מעולמה של קדושה⁸, ועסק בענייני העולם כרועה צאן לבן.

מבלי הבט על גודל ההעלם וההסתר בבית לבן, לא התפעל יעקב, אלא "עם לבן הרשע גרתי ותרתי"ג מצות שמרתי", ושם העמיד את השבטים, שבטי י"ה, באופן של "מיטתו שלימה".

עבודה זו דווקא ביטאה וגילתה את תכלית הביטול של יעקב. וזהו הטעם (הפנימי) לכך שעיקר הרכוש שהרוויח יעקב ונטל לעצמו מבית לבן היה צאן דווקא - ענין הביטול⁹.

מקור 6 - האם דורשים ממנו להתבטל ולהישאר ללא מציאות?

אלא, שאין לטעות ולהבין מזה, שדורשים מהאדם שיהיה רק בטל, בלי שום מציאות וביטוי תכונותיו שנתן לו הקב"ה.

דהנה, כבר בתחילת השולחן ערוך מוזכר: "יהודא בן תימא אומר: הוי עז כנמר (שלא להתבייש מפני בני אדם המלעיגים), וגבור כארי (עיקר הגבורה הוא בלב להתגבר על יצרו לנצחו כגבור המתגבר על שונאו לנצחו ולהפילו לארץ)" -

ואם כן, כל זה בטח דורש תוקף ועזות - היפך הביטול?

אלא שהביאור הוא כדלהלן: אם התוקף והגבורה של האדם מגיעים מצד ה**ישות** שלו - אזי זהו היפך הקדושה, וזה לא יעזור לו נגד המלעיגים... ויכול להיות שהצד שכנגד ינצח ח"ו.

דווקא כאשר מתנהגים בעזות רק משום שכך צינתה עליו התורה [ולא מפני רצונו לבטא את אישיותו] - אז זה עזות חיובית, וזו עזות וגבורה המנצחת את המנגד, בכל מצב.

לפי זה תתבאר גם משמעותה הרוחנית של **מכירת הצאן** ורכישת נכסים אחרים בדמיו:

גם מי שעיקר עבודתו היא בבחינת "צאן" - אינו יכול להסתפק בעבודת ה' מתוך ביטול ושפלות בלבד, אלא עליו לכלול בעבודתו את כל מציאותו ואת כל כוחות נפשו.

אלא שלשם כך על האדם לעמוד בשני תנאים:

(א) העבודה בשאר הכוחות לא תהיה עצמאית, אלא **תוצאה של עבודת הביטול** - כשם שרכישת הנכסים היתה **בדמי הצאן**;

(ב) עבודת הביטול צריכה להישאר עבודתו **העיקרית** - כשם שעיקר רכושו של יעקב היה ונתר הצאן, גם לאחר רכישת הנכסים אחרים.

⁷ רש"י: אהלו של שם ואהלו של עבר. היינו שלמד תורה. וגם כשרח מבית אביו בסוף פרשת תולדות, הרי הסתתר שוב בשיבת שם ועבר משך י"ד שנה... א"כ היה מונח לגמרי בלימוד בתקופה זו בחייו.

⁸ רש"י בסוף פרשת נח על "וימת תרח בחרון": "חרון - חרון אף של מקום בעולם". היינו שזה מקום שכל כולו "מרגיז" כביכול הקב"ה.

⁹ במילים אחרות: היה אפשר לחשוב ששיא הביטול של יעקב היה כשלמד תורה בעומק, וכאן מגיע החידוש ששיא הביטול הוא דווקא בעבודה בעולם, מכיון שבזה לא מעורבת מציאות האדם ורצונו, אלא רק רצונו של הקב"ה!